

Νεμποίσα Ρακίτς

Το θεολογικό Σχολείο του Αγ. Ιωάννη Χρυσόστομου στο Κραγκουιέβατς

Η Ευχαριστιακή θεολογία και οι συνέπειές της στη Χριστιανική ιεραποστολή

Abstract. Η Ορθόδοξη Εκκλησία ζει ευχαριστιακά και βιώνει στην Ευχαριστία την εμπειρία της ζωντανής επικοινωνίας με τον Θεό. Η πρώτη και βασική μαρτυρία μας πρέπει να σχετίζεται με εκείνο που δοκιμάσαμε και γευθήκαμε εμείς συμμετέχοντας στο Δείπνο της θείας Ευχαριστίας.

Η Ευχαριστιακή θεολογία υπογραμμίζει ότι η ιδέα της κοινότητας και της πραγματικότητά της κοινότητας είναι πάνω από το άτομο και την ατομικότητα. Το υπόβαθρο της αποθέωσης του κόσμου είναι η ζωή της κοινότητας και η επέμβαση του Θεού στην ιστορία έχει ως στόχο να ηγηθεί της ανθρωπότητας, αλλά και ολόκληρη της κτήσης στην κοινωνία αυτή.

Στην Ευχαριστία η Εκκλησία ολοκληρώνει το πέρασμα της από τον κόσμο στον ερχόμενο, στο έσχατον, συμμετέχει στην ανάληψη του Κυρίου και στο Μεσσιανικό του Δείπνο, γεύεται τη χαρά και την ειρήνη της Βασιλείας. Αυτή είναι η πραγματική ιεραποστολή της Εκκλησίας: αναγγελία και συμμετοχή στο έσχατον, το οποίο ήδη είναι παρόν στο εδώ και τώρα, είναι η μοναδική ύπαρξη της Εκκλησίας.

Ο στόχος της κατήχησης είναι οι άνθρωποι να εισέλθουν στην ευχαριστιακή κοινότητα, να συμμετέχουν στη ζωή της Εκκλησίας – ζωή κοινωνίας με τον Θεό.

Key words: η ευχαριστιακή θεολογία, η θεία ευχαριστία, η μαρτυρία, η ιεραποστολή, η κοινωνία, η εσχατολογία, η θεία μετάληψη

Εισαγωγή

Μετά από την περίοδο στασιμότητας της Ορθόδοξης θεολογίας λόγω της Τουρκοκρατίας και της έντονης επιρροής της Ρωμαιοκαθολικής και της Προτεσταντικής θεολογίας, (που στην Ανατολή προκάλεσαν το φαινόμενο της λεγόμενης „ακαδημαϊκής“ ή „σχολαστικής“ θεολογίας η οποία απομακρύνθηκε από την ζωή της Εκκλησίας και από τα υπαρξιακά προβλήματα του κόσμου), τον 20^ο αιώνα εμφανίστηκε μια σφοδρή και ριζοσπαστική πρόοδος στην Ορθοδοξία γνωστή ως „Ευχαριστιακή θεολογία“.

Η αρχή αυτής της μοντέρνας θεολογίας συσχετίζεται με την επιστροφή του Παΐσιου Βελιτσκόφσκι από το Άγιο Όρος, με την ανανέωση του μοναχισμού

στην Ρωσία τον 19^ο αιώνα και με την έναρξη του „starcestvo“ από την οποία επηρεάζονται οι συγγραφείς: Ντοστογιέφσκι και Γκόγκολ. Λίγο αργότερα εμφανίζονται *σλαβόφιλοι* με τον αντιπρόσωπο τους τον Αλεξέι Χομιάκοφ, ο οποίος, στις μελέτες του, αμφισβητεί τη δυτική προσέγγιση στη θεολογία, υποστηρίζοντας ότι και οι Ρωμαιοκαθολικοί και οι Προτεστάντες, αν και φαίνονται αντίθετοι, στην ουσία ανήκουν στην ίδια δυτική παράδοση και ασχολούνται με τα ίδια ερωτήματα. Η Ορθοδοξία είναι ένας εντελώς καινούργιος κόσμος, που θέτει ερωτήματα διαφορετικά από τα δυτικά και επομένως προσφέρει και διαφορετικές απαντήσεις.

Αν και η απομάκρυνση από τη δυτική „σχολαστική“ θεολογία ήταν απαραίτητη, ώστε να ξεπεραστεί η „δυτική βαβυλωνιακή δουλεία“ (όπως αναφέρει ο πατήρ Φλορόφσκι) και να δημιουργηθεί μια καινούργια θεολογία, δεν πρέπει να αγνοήσουμε τη σημασία των δυτικών θεολόγων (π.χ. των E. Mersh, Z. Danielu, Y. Congar, H. de Lubac, G. Dix, O. Cazsl, W. Elert) και των επιστημονικών μελετών τους για την εξέλιξη της Ορθόδοξης θεολογίας την περίοδο αυτή. Οι μελέτες των παραπάνω θεολόγων στο πεδίο πατρολογίας και εκκλησιολογίας, αρχαίας Ευχαριστίας και ιστορίας της Εκκλησίας, επέτρεψαν και βοήθησαν τους Ορθόδοξους θεολόγους να γυρίσουν στις δικές τους πηγές.

Επίσης, η πνευματική επιρροή των διανοούμενων Ρώσων (π.χ. S. Bulgakov, N. Berdjaev, G. Florovski, N. Afanasieff, A. Schmemann, J. Meyendorff) που μετανάστευσαν στη Δύση την περίοδο της μπολσεβίκικης επανάστασης, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της Ορθόδοξης θεολογίας. Οι παραπάνω θεολόγοι ήταν συγκεντρωμένοι γύρω από τα δύο κέντρα της Ορθόδοξης πνευματικότητας, δηλαδή γύρω από τις δύο πνευματικές ακαδημίες του Αγίου Σεργίου στο Παρίσι και του Αγίου Βλαδίμηρου στη Νέα Υόρκη. Ο αριθμός των μελετών, εργασιών, βιβλίων και διάφορων δημοσιεύσεων των θεολόγων αυτών¹ είναι τόσο εντυπωσιακός, όσο και το τιράζ τους και η σημασία τους για την αποστολή της Ορθοδοξίας στη Δύση.

Στο τέλος οφείλουμε να αναφέρουμε και την οικουμενική κίνηση, η οποία θέτοντας μπροστά στους Ορθόδοξους τα καινούργια ζητήματα συνέδραμε στην ανάπτυξη της Ορθόδοξης θεολογίας, όπως παρατηρεί ο επίσκοπος Ιωάννης της Περγάμου: „Οι Ορθόδοξοι θεολόγοι όπως ο Alivizatos και ο Florovski, όχι μόνο ενθαρρύνθηκαν να γράψουν τα καλύτερα τους, αλλά και εμπύχωσαν και βοήθησαν πολλούς φοιτητές να αναπτύξουν δημιουργικά την Ορθόδοξη θεολογία, η οποία θα μπορούσε να ανταποκριθεί στα ζητούμενα της οικουμενικής κίνησης. Αυτό σημαίνει ότι η σημερινή Ορθόδοξη θεολογία αρνείται να οριστεί ως εξωτικός καρπός ενός απομονωμένου κόσμου, αλλά, αντιθέτως,

1 Βλ. Timothy (Kalist) Ware, *Η Ορθόδοξη πίστη*, Βελιγράδι, 2001. 174.

παρουσιάζεται ως θεολογία που βρίσκεται στη διάθεση της συνολικής καθολικής Εκκλησίας της εποχής μας².

Χριστιανική αποστολή

Στα ζητήματα το πώς η Ορθόδοξη Εκκλησία αντιλαμβάνεται την ιεραποστολή (στις συνθήκες της Ευχαριστιακής θεολογίας), το πού βρίσκεται η πηγή της ιεραποστολής και ποιος είναι ο σκοπός της, η απάντηση, χωρίς αμφιβολίες, θα ήταν ότι και η πηγή και ο σκοπός της χριστιανικής αποστολής βρίσκεται στη θεία Ευχαριστία. Αντίστοιχα, και το έσχατον – η Βασιλεία του Θεού, βρίσκεται στο θεμέλιο της Εκκλησίας, δηλαδή είναι η αρχή της, αλλά ταυτόχρονα εμφανίζεται και ως τελευταίος/ έσχατος στόχος της. Τοποθετώντας την Ευχαριστία στο κέντρο της χριστιανικής ιεραποστολής, γύρω από το οποίο περιστρέφονται οι άλλες δραστηριότητες της Εκκλησίας, παρατηρούμε δύο διαστάσεις της ιεραποστολής: η πρώτη διάσταση είναι η *μαρτυρία* τούτου που το δοκιμάσαμε και γευθήκαμε στη θεία Λειτουργία, ενώ η δεύτερη διάσταση σχετίζεται με τη *μέθοδο* και το *στόχο* κάθε αποστολής. Ο στόχος αυτός είναι εκείνοι, προς τους οποίους απευθύνεται η αποστολή, να γίνουν οι συμμετοχοί της Ευχαριστίας.

Κατ' αρχάς οφείλουμε να αναφέρουμε ότι η θεία Ευχαριστία, ως ουσιαστική τελετουργία της Εκκλησίας είναι, κατά κάποιον τρόπο, και ιεραποστολή. Το μέρος της Ευχαριστίας, γνωστό ως „Λειτουργία του Λόγου“³ όπου αναγιγνώσκονται ο Απόστολος και το Ευαγγέλιο, το οποίο ακολουθεί η ερμηνεία του αναγνωσμένου κειμένου (από τον επίσκοπο ή ιερέα), ήδη είναι μια μορφή της χριστιανικής ιεραποστολής. Η Ευχαριστιακή θεολογία, έχοντας συνείδηση ακριβώς του ιεραποστολικού ρόλου τόσο του Ευαγγελίου όσο και της ερμηνείας του, επέμεινε στην επιστροφή του κηρύγματος στο πλαίσιο της Λειτουργίας του Λόγου, οπού πράγματι ανήκει. Πρέπει να προσθέσουμε το ήδη πασίγνωστο, ότι τα λόγια του Χριστού, γραμμένα στην Καινή Διαθήκη, ακόμα και το περιεχόμενο των Ευαγγελίων και του Απόστολου έχουν ασύγκριτα ισχυρότερη επιρροή από την οποιαδήποτε ανθρώπινη δραστηριότητά μας. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα εκείνων που μόλις άκουσαν την ανάγνωση του Ευαγγελίου στην θεία Ευχαριστία απέρριψαν μια για πάντα την παλιά τους ζωή και έγιναν μαθητές του Χριστού.

Επομένως, η Προσευχή υπέρ των κατηχουμένων που αναγιγνώσκεται στην θεία Ευχαριστία για εκείνους που ακόμα δεν ανήκουν στην Εκκλησία και που ακόμα δεν έγιναν ο λαός του Θεού, είναι πάλι μια μορφή της αποστολής. Η

2 Μητροπολίτου Ιωάννη Ζηζιούλα, *Η Ορθοδοξία*, Βελιγράδι 2003. 37.

3 βλ. βλ. Α.Σμέμαν, *Για να ζήσει ο κόσμος*, Δόμος, Αθήνα, 1987. 47.

Εκκλησία κάνοντας προσευχή για τους κατηχούμενους δείχνει τη φροντίδα της για τον κόσμο, την αγάπη της και την επιθυμία της: „όλοι οι άνθρωποι να σωθούν και δια της πίστεως να λάβουν πλήρη γνώσιν της αλήθειας“. (Προς Τιμοθέον Α',2.4). Επίσης, δείχνει και τη μέριμνά της για ολόκληρη την κτίση, αφού εκτός από την προσευχή υπέρ των κατηχουμένων, αναγιγνώσκονται και οι προσευχές *υπέρ ευκρασίας αέρων, ευφορίας των καρπών της γης*, κ.α. Στις προσευχές αυτές εκφράζεται η σωτηριολογική διάσταση της Εκκλησίας και της θείας Ευχαριστίας, αλλά κατά συνέπεια και της αποστολής. Όπως αναφέρει ο πατήρ Α.Σμέμαν: „Η Εκκλησία δεν είναι μια εγωκεντρική κοινότητα, αλλά μια ιεραποστολική κοινότητα που στόχος της δεν είναι η σωτηρία από τον κόσμο αλλά η σωτηρία του κόσμου“⁴.

Συνεπώς, η αποστολή της Εκκλησίας όλων των χριστιανικών αιώνων δεν ήταν τόσο το να κηρύξει το όνομα του Θεού ούτε η διάδοση της γνώσης για τον Χριστό, όσο να καθιερωθεί η Ευχαριστιακή κοινότητα, δηλαδή να ξεκινήσει να τελείται η θεία Λειτουργία σε κάθε μέρος όπου είχε εμφανιστεί το όνομα του Θεού. Αυτό αποδεικνύεται και από το γνωστό παράδειγμα σχετικά με τη βάπτισμα των Σλάβων· οι άγιοι Κύριλλος και Μεθόδιος, καθιερώνοντας την καινούργια σλαβική γραφή, πρώτα μετέφρασαν τα τελετουργικά βιβλία (τα Ευαγγέλια, τον Απόστολο, το Ψαλτήριον, Ευχολόγιον), δηλαδή βιβλία απαραίτητα για τη τέλεση της θείας Λειτουργίας.

Ακόμα και σήμερα, κατά τον επίσκοπο Atanasije Jevtic, στη σημερινή Δύση η Ορθοδοξία φανερώνει και τελεί το ιεραποστολικό έργο της μαρτυρώντας ποια είναι πρώτα απ' όλα μέσω της τελετουργίας της, δηλαδή μέσω της θείας Ευχαριστίας⁵.

Έτσι, ξαναγυρνάμε στη „μαρτυρία“, δηλαδή στο κεντρικό όρο της Ορθόδοξης ιεραποστολής.

Μπορούμε να δηλώσουμε με απόλυτη βεβαιότητα πως για όλους τους Απόστολους και τους ιερούς Πατέρες της Εκκλησίας, αλλά και για τους σύγχρονους θεολόγους (από τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες μέχρι σήμερα), η προσωπική και ζωντανή μαρτυρία ήταν η κύρια και η μόνη μέθοδος τόσο του έργου τους και της τελετουργίας στην Εκκλησία⁶, όσο και της ιεραποστολής τους στον κόσμο. Ξεκινώντας από τα ευαγγελικά λόγια του Χριστού προς

4 Πατήρ Α.Σμέμαν, *Η Αποστολή της Εκκλησίας στον σύγχρονο κόσμο*, Ακρίτας, Αθήνα, 1993, 238

5 Βλ. Επισκόπου Atanasije Jevtic, „Svedocenje kao metod Crkve“, *Zivo predanje u Crkvi* („Η μαρτυρία ως μέθοδος της Εκκλησίας“, *η ζωντανή παράδοση στην Εκκλησία*), Vrnjacka Banja–Trebinje (Βρνιατσκα Μπάνια–Τρέμπινιε), 1998. 157.

6 Βλ. Επισκόπου Atanasije Jevtic, *ο.π.* 153.

τους Απόστολους „Αλλά και σεις θα μαρτυρήτε δι’ ἐμέ (Ιω.ιε’27); και θα είσθε μάρτυρες του βίου μου και τῆς διδασκαλίας μου (Αι Πράξεις)“ και πολλά παρόμοια που τα βρίσκουμε στην Αγία Γραφή, μέσω των αγίων Μαρτύρων, των αγίων Πατέρων, των ησυχαστών και των ασκητών μέχρι τους σύγχρονους Ορθόδοξους Ιεραπόστολους, η μαρτυρία βρισκόταν πάντα στο κέντρο της αποστολής της Εκκλησίας.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία ζει ευχαριστιακά και βιώνει στην Ευχαριστία την εμπειρία της ζωντανής επικοινωνίας με τον Θεό. Στη θεία Λειτουργία ο λαός του Θεού, συγκεντρωμένος γύρω από τα ευχαριστιακά δώρα, έχει επικοινωνία με τον Θεό και μεταλαμβάνοντας τα ζωοποιούντα δώρα ενώνεται με τον Χριστό και γίνεται ένα μαζί του. Χάρη του Αγίου Πνεύματος ο συγκεντρωμένος λαός δεν παραμένει απλά συναγωγή, αλλά γίνεται σύναξη του Αγίου Πνεύματος, δηλαδή Εκκλησία, και επιπλέον μπορεί να συμμετέχει στην ερχόμενη Βασιλεία του Θεού. Κατά συνέπεια, η πρώτη και βασική μαρτυρία μας πρέπει να σχετίζεται με εκείνο που δοκιμάσαμε και γευθήκαμε εμείς συμμετέχοντας στο Δείπνο της θείας Ευχαριστίας⁷.

Το ίδιο εξηγεί πιο αναπαραστατικά και ο πατήρ Σμέμαν- αναμφισβήτητα ένας από τους μεγαλύτερους ιεραπόστολους του 20^{ου} αιώνα: „Η Ευχαριστία πάντα είναι το τέλος του Άγιου Μυστήριου Παρουσίας, αλλά ταυτόχρονα πάντα είναι και η αρχή, δηλαδή η έναρξη της ιεραποστολής. Είδαμε το φως το αληθινό, γευθήκαμε την αιώνια ζωή, αλλά και η ζωή αυτή και το φως χαρίζονται σε εμάς για να μεταμορφωθούμε σε μάρτυρες του Χριστού στον κόσμο μας. Χωρίς αυτήν την ευχαριστιακή άνοδο στη Βασιλεία του Θεού δεν θα είχαμε τί να μαρτυρούμε. Η θεία Ευχαριστία μεταμορφώνοντας την Εκκλησία σ’ εκείνο το οποίο ουσιαστικά είναι, μεταμορφώνει την Εκκλησία σε Ιεραποστολή“⁸.

Για τον λόγο αυτό η αληθινή ιεραποστολή της Εκκλησίας είναι πάντα μια ευάρεστη μαρτυρία για το δώρο της καινούργιας ζωής στον Χριστό, μια ευχάριστη άγγελμα της ευαγγελικής αλήθειας για τον Χριστό σταυρωμένο και αναστημένο, για την παρουσία του σε εμάς και μεταξύ μας, δηλαδή στην Εκκλησία χάρη στη δύναμη του Αγίου Πνεύματος. Η ιεραποστολή της Ορθόδοξης Εκκλησίας είναι περισσότερο ο καρπός της πίστης, ο καρπός της ολόκληρης εμπειρίας της Ευχαριστίας παρά μια οργανωμένη και a priori σχεδιασμένη αποστολή. Ο ορθόδοξος χριστιανός, απλά ζώντας πιστά, μαρτυρώντας με την ζωή του την πίστη του στον Χριστό, έχοντας στον εαυτό του το Άγιο Πνεύμα που ενεργεί στην Εκκλησία, ήδη συμμετέχει στην ιεραποστολή της Εκκλησίας. Για τον λόγο αυτό είναι πολύ σημαντικό η προσωπική μαρτυρία μας να είναι

7 Βλ. Επίσκοπου Atanasije Jevtic, *ο.π.* 157.

8 Πατήρ Α.Σμέμαν, *Η Αποστολή της Εκκλησίας στον σύγχρονο κόσμο*, ο.π. 236.

τελειώς αληθινή και αυθεντική, όχι τεχνητή ή υποκριτική και μέχρι τον θάνατο θυσιαστική. Ακόμα και ο Άγιος Μάξιμος είπε ότι η χριστιανική, η εκκλησιαστική, η ορθόδοξη μαρτυρία μας αποτελείται κατ' αρχάς από το να είμαστε και μετά να ενεργούμε, δηλαδή πρώτα πρέπει να είμαστε χριστιανοί, γεγονός από το οποίο πηγάζει το έργο και η πράξη μας⁹.

Απλά, η ιεραποστολή μας θα είναι πειστική και αποτελεσματική μόνο αν προέρχεται από τη χριστιανική καρδιά μας, από την προσωπική εμπειρία της σωτηρίας με τον Χριστό και από το γεγονός ότι γευτήκαμε την καινούργια ζωή με τον Χριστό. Ο Άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος είπε ότι ο αληθινός ποιμήν είναι εκείνος που μεριμνά για τη σωτηρία του „εκείνος που πρώτα αγιάζει τον εαυτό του και μετά τους άλλους, εκείνος που αποκαθαίρει πρώτα τον εαυτό του και μετά οδηγεί τους άλλους προς την εξαγνισμό“¹⁰. Από τα προηγούμενα συνεπάγεται ότι στην Ορθοδοξία ο αγώνας για την δική μας (προσωπική) σωτηρία πάντα σχετίζεται με αγώνα για τη σωτηρία κάθε θεόμορφου προσώπου.

Θα τονίζαμε εδώ ακόμα μία σημαντική μαρτυρία χαρακτηριστική για την ευχαριστιακή θεολογία, αλλά και για τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες, τη μαρτυρία για την Εκκλησία ως κοινότητα ή τη μαρτυρία της Εκκλησίας ως κοινότητας.

Η Ευχαριστιακή θεολογία υπογραμμίζει ότι η ιδέα της κοινότητας και της πραγματικότητά της κοινότητας είναι πάνω από το άτομο και την ατομικότητα. Το υπόβαθρο της αποθέωσης του κόσμου είναι η ζωή της κοινότητας και η επέμβαση του Θεού στην ιστορία έχει ως στόχο να ηγηθεί της ανθρωπότητας, αλλά και ολόκληρη της κτήσης στην κοινωνία αυτή¹¹. Είναι σαφές ότι από μια τέτοια προσέγγιση προέρχεται και η εντελώς καινούργια και διαφορετική σωτηρολογία. Κατά τη σωτηρολογία αυτή όχι μόνο δεν υπάρχει η σωτηρία έξω από την Εκκλησία και τη θεία Ευχαριστία, αλλά, ακόμα σημαντικότερο, ο πιστός λαός επιτάσσεται να γίνει άγιος όχι ατομικά, αλλά ως κοινωνική εκκλησιαστική οντότητα¹².

Η συνεισφορά της ευχαριστιακής θεολογίας είναι το δόγμα της Άγιας Τριάδας και τα οντολογικά επακόλουθά του καθώς και οι συνέπειες του στην ιεραποστολή της Εκκλησίας. Το γεγονός ότι ο Θεός στην ουσία είναι Τριάδα

9 Βλ. Επίσκοπου Atanasije Jevtic, *ο.π.* 156.

10 Βλ. Επίσκοπου Atanasije Jevtic, „Savremena misija Crkve I njenih poslanika“ (Σύγχρονη ιεραποστολή της Εκκλησίας και των απόστολων της), *Bog otaca nasih* (Ο Θεός των Πατέρων ημών), μονή Χιλανδαρίου, 2000. 348.

11 βλ. Πέτρος Βασιλειάδης, *Η Ευχαριστιακή προοπτική της ιεραποστολής της Εκκλησίας*, Σύναξης, 1997. τευ.61, 30.

12 βλ. Πέτρος Βασιλειάδης, *Ευχαριστιακή και θεραπευτική πνευματικότητα*, Θεσσαλονίκη, Lex Orandi, 1994. 110.

σημαίνει ότι το *ον* του σχετίζεται με την κοινότητα. Αντίστοιχα, ο επίσκοπος Ιωάννης της Περγάμου ερμηνεύει τα λόγια του Αγίου Βασίλειου του Μεγάλου λέγοντας ότι η Θεία ουσία, δηλαδή το αληθινό *ον* του Θεού, υπάρχει μόνο στον τρόπο ύπαρξης και μέσω του τρόπου ύπαρξης αυτού ο οποίος προϋποθέτει την προσωπική σχέση. Η κοινότητα είναι η έσχατη πραγματικότητα η οποία δημιουργεί όλα τα όντα και χωρίς αυτή τίποτα δεν μπορεί να υπάρξει¹³.

Αντίστοιχα, και στο επίπεδο της εκκλησιολογίας είναι σαφές ότι η Εκκλησία καλείται να υπάρχει ως κοινότητα, δηλαδή καλείται να υπάρχει σαν την Αγία Τριάδα¹⁴ διότι μόνο με τον τρόπο ύπαρξης αυτό παρουσιάζεται ως ζωοποιός κοινότητα, η οποία είναι στην κοινότητα με τον Θεό, και ταυτόχρονα αποτελείται από την αγάπη και την ελευθερία. Εάν η κοινότητα είναι η έσχατη πραγματικότητα χωρίς την οποία δεν υπάρχει τίποτα, τότε είναι σαφές ότι η αφενός η ύπαρξή μας έξω από την Εκκλησία (ως κοινότητα) είναι αδύνατη, αφετέρου η ίδια η σωτηρία μας. Η Εκκλησία δεν γνωρίζει τη δυνατότητα της ατομικής σωτηρίας.

Από τα παραπάνω συνεπάγεται ότι αν επιθυμούμε η μαρτυρία μας για την Εκκλησία ως την κοινότητα πιστών να είναι ορθή και αληθινή, αυτή πρέπει να πηγάζει από την αγάπη και να συντελείται στην αγάπη, διότι οι μαθητές του Χριστού αναγνωρίζονται μέσω της αλληλένδετης αγάπης, χωρίς την οποία (όπως ήδη αναφέραμε) δεν υπάρχει Εκκλησία. Η μαρτυρία στην Εκκλησία πάντα πρέπει να είναι εκκλησιαστική, δηλαδή προσωπική και κοινωνική¹⁵.

Εκτός από την παραπάνω διάσταση της Εκκλησίας η οποία εκφράζεται ως κοινότητα, υπάρχει ακόμα μια ιδιότητα ευχαριστιακής θεολογίας – η επιμονή στο εσχατολογικό υπόβαθρο της Εκκλησίας, αλλά και ολόκληρης της θεολογίας. Ο πατήρ Σμέμαν γράφει: „Μπορούμε σωστά να περιγράψουμε την Εκκλησία ως μια εσχατολογική πραγματικότητα, γιατί το ουσιαστικό της λειτούργημα είναι να φανερώνει και να ενεργοποιεί το έσχατον σ’ αυτόν τον κόσμο, την έσχατη πραγματικότητα της σωτηρίας και της λύτρωσης. Μέσα από αυτή η Εκκλησία γίνεται ήδη πραγματικότητα η Βασιλεία του Θεού, μεταδίδεται στους ανθρώπους“¹⁶.

Τούτο που το είχε συνειδητοποιήσει η αρχαία Εκκλησία, ενώ εμείς έχουμε αγνοήσει, είναι η πίστη ότι „η σωτηρολογική εσχατολογική κοινότητα γίνεται πραγματικότητα κάθε φορά που η Εκκλησία, το καινούριο Ισραήλ, ο δια-

13 Βλ. Επίσκοπου Ιωάννου της Περγάμου, *ο.π.* 71.

14 βλ. Πέτρος Βασιλειάδης, *Η Ευχαριστιακή προοπτική της ιεραποστολής*, *ο.π.* 30.

15 Βλ. Επίσκοπου Atanasije Jevtic, „Svedocenje kao metod Crkve“, (Η μαρτυρία ως μέθοδος της Εκκλησίας), *ο.π.* 157.

16 Πατήρ Α.Σμέμαν, *Η Αποστολή της Εκκλησίας στον σύγχρονο κόσμο*, 236.

σκορπισμένος λαός του Θεού συγκεντρωθεί *ἐπὶ τὸ αὐτό* και ιδιαίτερα όταν συγκεντρωθεί με σκοπό να τελέσει τη θεία Ευχαριστία¹⁷. Λοιπόν, το έσχατον είναι ήδη παρόν στην ιστορία ως 'Εκκλησία', δηλαδή ως Ευχαριστία μέσω της οποίας ήδη συμμετέχουμε στη Βασιλεία του Θεού. Στην Ευχαριστία η Εκκλησία ολοκληρώνει το πέρασμα της από τον κόσμο στον ερχόμενο, στο έσχατον, συμμετέχει στην ανάληψη του Κυρίου και στο Μεσσιανικό του Δείπνο, γεύεται τη χαρά και την ειρήνη της Βασιλείας. Αυτή είναι η πραγματική ιεραποστολή της Εκκλησίας: αναγγελία και συμμετοχή στο έσχατον, το οποίο ήδη είναι παρόν στο εδώ και τώρα, είναι η μοναδική ύπαρξη της Εκκλησίας.

Από τα παραπάνω συνεπάγεται ότι κάθε χριστιανική ιεραποστολή είναι αδύνατη χωρίς την ζωντανή μαρτυρία της πίστης με την οποία ζούμε ευχαριστιακά. Η μαρτυρία μας όχι μόνο πρέπει να είναι γνήσια και να αντανακλά την ουσιαστική προσωπικότητά μας, αλλά πρέπει να είναι κι αυθεντική μαρτυρία της Ορθοδοξίας¹⁸, δηλαδή πρέπει να μαρτυρεί την Ορθοδοξία καθαυτή. Κανείς σήμερα δεν χρειάζεται την Ορθοδοξία της περιόδου της „δυτικής βαβυλωνιακής δουλείας“, αλλά χρειαζόμαστε την Ορθοδοξία όπως την αποκαλύπτει η ευχαριστιακή θεολογία, δηλαδή την Ορθοδοξία των πρώτων χριστιανικών αιώνων και της εποχής των Αγίων Πατέρων. Με μια λέξη, χρειαζόμαστε την Ορθοδοξία μη διαβρωμένη από την σκουριά που κληρονομεί από τους ύστερους αιώνες και τις κακές επιρροές.

Συνεπώς, η ιεραποστολή της Ορθόδοξης Εκκλησίας, σύμφωνα με τα παραπάνω, αντλεί την μέθοδο και τον στόχο της από το ευχαριστιακό πλαίσιο της μαρτυρίας. Η μαρτυρία κάθε αυτή, όπως παρατηρήσαμε, στην ουσία εμφανίζεται ως τρόπος λειτουργίας της Εκκλησίας, ως μέθοδος της Εκκλησίας για την πραγμάτωση της ιεραποστολής στον κόσμο. Όταν πρόκειται είτε για το κήρυγμα στην Εκκλησία, είτε για την κατήχηση για το Χριστό στον κόσμο έξω από την Εκκλησία, η μέθοδος της εκκλησιαστικής λειτουργίας θα έπρεπε να είναι η χαρά της συνάντησης με τον Θεό στην Ευχαριστία, η αγάπη προς τον Θεό, τον άνθρωπο και τον κόσμο και ακόμα η μέριμνα για τη σωτηρία ολόκληρου του κόσμου.

Για να έχουμε μια αληθινά Ορθόδοξη ιεραποστολή, όλα τα στοιχεία της, δηλαδή ο τρόπος της λειτουργίας της, η μέθοδος της, ακόμα και ο στόχος της πρέπει να είναι ευαγγελικός και ορθός. Είναι αδύνατο να πετύχουμε την ορθή και αποτελεσματική ιεραποστολή μέσω των μη-ορθόδοξων μεθόδων. Μπροστά στη σημερινή Ορθοδοξία επιτάσσεται η ανάγκη να αναθεωρήσει την εκκλησιαστική παράδοση στην ολότητα της, να την εφαρμόσει και να την πραγματώσει

17 Πέτρος Βασιλειάδης, *Ευχαριστιακή και θεραπευτική πνευματικότητα*, ο.π. 110.

18 Πέτρος Βασιλειάδης, *Η Ευχαριστιακή προοπτική της ιεραποστολής*, ο.π. 29.

σε συνθήκες ριζικά διαφορετικές από εκείνες του παρελθόντος. Αυτό σίγουρα θα είναι η εργασία και των μεταγενέστερων γενεών, αλλά εμείς πρέπει να την αντιμετωπίσουμε και να συνειδητοποιήσουμε την σημασία της¹⁹.

Οφείλουμε να ασχοληθούμε με ακόμα μια μορφή της ιεραποστολής, την οποία ήδη αναφέραμε, με την κατήχηση της Εκκλησίας. Ανεξάρτητα, αν πρόκειται για το δίδαγμα προς τους ενηλικιωμένους ή για την κατήχηση για τα παιδιά, η Ευχαριστία, όπως το έχουμε επαναλάβει, πρέπει οπωσδήποτε να είναι το κέντρο του συστήματος της θρησκευτικής εκπαίδευσης. Ο στόχος της κατήχησης είναι οι άνθρωποι να εισέλθουν στην ευχαριστιακή κοινότητα, να συμμετέχουν στη ζωή της Εκκλησίας –ζωή κοινωνίας με τον Θεό. Επομένως το θεμέλιο της κατήχησης δεν μπορεί να είναι απλά γνωστικό ή λογικό, με την έννοια της κατήχησης ως ενημέρωσης ή πληροφόρησης σχετικά με τα δεδομένα για τον Θεό και την Εκκλησία. Η κατήχηση πρέπει να θεμελιώνεται στην οντολογία και καθώς οι Ορθόδοξοι πιστεύουν στην αλήθεια της υπόστασης του Ιησού Χριστού, συνεπώς η κατήχηση πρέπει να θεμελιώνεται στην προσωπική σχέση. Αυτή είναι η ουσία της ευχαριστιακής θεμελίωσης της κατήχησης: ζωντανή και προσωπική σχέση με τον ζωντανό και προσωπικό Θεό που πραγματώνεται μόνο στην εμπειρία της Ευχαριστίας.

Κατά τον επίσκοπο Ignatije „Η αλήθεια της πίστης, δηλαδή η κοινότητα με τον Θεό ως πηγή της ζωής, μεταδίδεται μόνο μέσω της ζωντανής, προσωπικής εμπειρίας, δηλαδή μόνο στην ζωντανή και προσωπική συνάντηση με τα ζωντανά πρόσωπα. Το γεγονός αυτό χτίζει την Εκκλησία. Λοιπόν, αν εμείς έχουμε ένα μέσο μεταξύ του Θεού και των ανθρώπων, δηλαδή τον Χριστό ο οποίος φανερώνεται στο πρόσωπο του επίσκοπου, με την τελετουργία του οποίου συνδέονται και όλες οι υπόλοιπες τελετουργίες, τότε τέτοια σχέση με τον Θεό χτίζει την Εκκλησία. Εμείς, λοιπόν, ενωνόμαστε σε μια συγκεκριμένη έκφραση, η οποία δεν είναι τίποτα άλλο παρά λειτουργική, ευχαριστιακή ζωή“²⁰.

Από τα παραπάνω συνεπάγεται ότι το πρόβλημα της κατήχησης και της εκπαίδευσης γενικότερα δεν μπορεί να χωριστεί τεχνητά από την ανανέωση ολόκληρης της Ορθόδοξης κοινότητας. Επομένως η εμπειρία που δεν βιώνεται σε μια συγκεκριμένη κοινότητα δεν μπορεί να διδάσκεται στο μάθημα των θρησκευτικών. Έτσι, πολλά ζητήματα της ευχαριστιακής πρακτικής βρέθηκαν στο κέντρο του ενδιαφέροντος της ευχαριστιακής θεολογίας, μεταξύ των οποίων το σημαντικότερο είναι το ζήτημα της θείας Μετάληψης. Στα συμφραζόμενα της συνολικής ανανέωσης της Εκκλησίας, σχεδόν όλοι οι θεολόγοι επίγονοι της

19 βλ. Α. Σμέμαν, *Litourgija i zivot (Η Λειτουργία και η ζωή)*, Cetinje, 1992. 92.

20 Επίσκοπος Ignatije Midic, „Cilj veronauke je da ljudi udju u liturgijsku zajednicu“ (Ο στόχος της κατήχησης είναι οι άνθρωποι να εισέλθουν στην ευχαριστιακή κοινότητα), συνέντευξη, *Sabornost*, Pozarevac, 2000. τεύχος, 3–4, 11.

ευχαριστιακής θεολογίας αντιδρούν διότι „η κοινωνία, η τελευταία και κορυφαία πράξη της ευχαριστιακής τελετουργίας, από συλλογική πράξη, προληπτική της εσχατολογικής Βασιλείας και εκφραστική κοινωνίας του συνόλου της Εκκλησίας μετατρέπεται σε πράξη ατομικής ευσέβειας“²¹. Επίσης, το τραγικότερο είναι ότι η καθολική συμμετοχή στο κορυφαίο αυτό μυστήριο της Εκκλησίας (θεία μετάληψη) καταργήθηκε²².

Η θέση της ευχαριστιακής θεολογίας σχετικά με το ζήτημα αυτό είναι σαφής και αναμφίβολη και ο πατήρ Σμέμαν την ορίζει ως εξής: „κάθε αληθινή αναγέννηση της Εκκλησίας ξεκινάει με την αναγέννηση της Ευχαριστίας με την συνολική έννοια της λέξης“²³. Το ίδιο ισχύει και όταν πρόκειται για την αναθεώρηση της ως τώρα συνήθειας της θείας κοινωνίας και για την καθιέρωση και αναβίωση των στοιχείων εκείνων που κατά τη διάρκεια των πρώτων αιώνων εξασφάλισαν μια τοπική Εκκλησία ως γνήσιο λαό του Θεού, προσδοκώντας να πραγματοποιηθούν τα λόγια της προφητείας για τη Δευτέρα Παρουσία και για την Βασιλεία του Θεού. Η καθιέρωση της ευχαριστιακής κοινότητας που γνωρίζει το τί είναι η Ευχαριστία και αποκτά ενσυνείδητη γνώση της αγιότητας του Μυστηρίου στο οποίο συμμετέχει, πιθανότατα, είναι και το σημαντικότερο καθήκον και η ουσία της ιεραποστολής της σημερινής Εκκλησίας.

Την σοβαρότητα του καθήκοντος αυτού εκφράζουν αναπαραστατικά τα λόγια ενός χριστιανού, πρόσφατου προσήλυτου από την Αμερική, ο οποίος περιγράφει την εμπειρία του: „Η Ορθόδοξη Εκκλησία, από τη μια, προσέφερε: την αληθινή και ορθή τελετουργία, την ιστορική συνέχεια, τα Αγία Μυστήρια, αποστολική διάταξη, αλλά από την άλλη πλευρά χαρακτηριζόταν από: τη ψυχρότητα, την αποξένωση, την έλλειψη της μόρφωσης και του ιεραποστολικού πνεύματος“²⁴. Επίσης, προσθέτει ότι αν και ο ιερέας βοήθησε πολύ και τον ίδιο και την οικογένεια του, μόνο το ένα ζευγάρι, από τους 350 ανθρώπους, οι οποίοι εκκλησιάζονται στην ίδια Εκκλησία, τον φιλοξένησε με χαρά. Η Ορθόδοξη Εκκλησία στην Αμερική αποτελείται από περίπου 15 δικαιοδοσίες και ως ένα βαθμό μοιάζει με τη παλιά ευαγγελική Εκκλησία με αποστολικό σκοπό. Οι άνθρωποι που δεν ανήκουν σε ιστορικά Ορθόδοξα έθνη σε πολλές περιπτώσεις δυσκολεύονται να βρουν τον δρόμο προς την Ορθοδοξία, διότι οι τοπικές εκκλησιαστικές κοινότητες θεμελιώνονται σε εθνικές αρχές και δίνουν προτεραιότητα στη διατήρηση της μητρικής γλώσσας και των εθνικών εθίμων και γιορτών παρά στην πραγματική ιεραποστολή της Εκκλησίας.

21 Πέτρος Βασιλειάδης, *Ευχαριστιακή και θεραπευτική πνευματικότητα*, ο.π. 129

22 Πέτρος Βασιλειάδης, ο.π. 129.

23 βλ. Α. Σμέμαν, *Evharistija (Η Ευχαριστία)*, Μονή Χιλανδαρίου, 2002. 188.

24 F.Shaifer, *Plesati sam, Trebinje-Vrnjci*, 2004. 373.

Συμπέρασμα

Στο τέλος δικαιούμαστε να συμπεράνουμε ότι η συνεισφορά της ευχαριστιακής θεολογίας στην ιεραποστολή της Εκκλησίας του 20^{ου} αιώνα είναι σημαντική και αποφασιστική. Η ευχαριστιακή θεολογία θεμελιώνοντας την διδασκαλία της στην Ευχαριστία ή πιο απλά αποκαλύπτοντας την Ευχαριστία ως κεντρική και ουσιαστική τελετουργία της Εκκλησίας παρότρυνε τους σύγχρονους θεολόγους να αλλάξουν τον τρόπο αντίληψης πολλών θεολογικών αληθειών. Η συνεισφορά της στο πλαίσιο επιστροφής στη θεολογία της παλιάς Εκκλησίας, στη θεολογία των Αγίων Πατέρων είναι ήδη μορφή της ιεραποστολής.

Επίσης, η ευχαριστιακή θεολογία βασιζόμενη στην Ευχαριστία, έχει αλλάξει τη φύση της ιεραποστολής, πρώτα απ' όλα μεταμορφώνοντάς την στη μαρτυρία της πραγματικότητας που την δοκιμάσαμε, είδαμε και γευθήκαμε στην Ευχαριστία. Επειδή, ο σκοπός κάθε αληθινής ιεραποστολής είναι οι άνθρωποι να εισέλθουν ξανά στην ευχαριστιακή κοινότητα, να γίνουν συμμετοχοί του λαού του Θεού και να τελούν την Ευχαριστία, συνεπάγεται ότι στην ευχαριστιακή σύναξη „συναντιούνται“ η πηγή, η μέθοδος ακόμα και ο σκοπός της Ορθόδοξης ιεραποστολής.

Για τον παραπάνω λόγο, η μαρτυρία μας, αλλά και η μέθοδος, η θεολογία, η ευχαριστιακή εμπειρία και η ιεραποστολή γενικότερα πρέπει να είναι αληθινά αυθεντικές και εντελώς Ορθόδοξες. Επομένως, η ιεραποστολή της Εκκλησίας δεν κατευθύνεται μόνο σε μη-Χριστιανούς ή μη-Ορθόδοξους, αλλά και σε Ορθόδοξους με σκοπό να ανακαλύπτουν την αυθεντική χριστιανική πίστη.

Στο τέλος, ακόμα μια φορά ν'αναφέρουμε τα λόγια του πατέρα Α. Σμέμαν, ο οποίος αφιέρωσε όλη την ζωή του στην Ορθόδοξη θεολογία και την αληθινή μαρτυρία της αυθεντικής Ορθοδοξίας: „Η χριστιανική αποστολή βρίσκεται πάντα στο ξεκίνημά της. Πάντα σήμερα ξαναγυρίζω στον κόσμο με χαρά και ειρήνη, έχοντας δει „το φως το αληθινόν“, έχοντας λάβει το Άγιο Πνεύμα και έχοντας γίνει μάρτυρας της θείκης Αγάπης. Τί θα πράξω; Η Εκκλησία και κάθε Χριστιανός, τί θα πράξουν στον κόσμο τούτο; Ποια είναι η αποστολή μας; Στα ρωτήματα αυτά δεν υπάρχουν απαντήσεις που να μοιάζουν με πραχτικές συνταγές. Αυτό εξαρτάται από χίλιους παράγοντες – και πρέπει το δίχως άλλο να χρησιμοποιούμε όλες τις ικανότητές μας· την ανθρώπινη νοημοσύνη και τη φρονιμάδα μας· την οργανωτικότητα και τη σχεδιαστικότητα μας. Και ωστόσο το ζήτημα – τούτο είναι το μόνο „σημείο“ στο οποίο θελήσαμε να επιμείνουμε μέσα στις σελίδες αυτές – πρωταρχικά εξαρτάται από την πραγματική μαρτυρία μας, από το αν είμαστε ή όχι πραγματικά μάρτυρες της χαράς και της ειρήνης του Αγίου Πνεύματος, μάρτυρες αυτής της καινούργιας ζωής που μεταλλάβαμε στην Εκκλησία. Ο Χριστιανός όπου και να κοιτάξει βρίσκει παντού τον Χριστό

και χαίρεται μαζί Του. Και η χαρά αυτή μεταμορφώνει όλα τα ανθρώπινα σχέδια και τα προγράμματα, τις αποφάσεις και τις ενέργειες, και κάνει ολάκερη την αποστολή ένα μυστήριο του γυρισμού του κόσμου σε Εκείνον, που είναι η ζωή του κόσμου²⁵.

Βιβλιογραφία

1. Πέτρου Βασιλειάδη, *Η Ευχαριστιακή προοπτική της αποστολής της Εκκλησίας*, Σύναξη τευ.61, Αθήνα, 1997.
2. Πέτρου Βασιλειάδη, *Lex orandi*, Θεσσαλονίκη, 1994.
3. Ιωάννου Ζηζιούλα, *Pravoslavlje (Η Ορθοδοξία)*, Βελιγράδι, 2003. (στα Σέρβικα)
4. Ιωάννου Ζηζιούλα, *Ευχαριστία και Βασιλεία του Θεού*, Σύναξη τευ. 49, 51, Αθήνα, 1994–1995.
5. Atanasije Jevtic, *Traganje za Hristom (Η αναζήτηση για τον Χριστό)*, Βελιγράδι, 1993.
6. Atanasije Jevtic, *Bog otaca nasih (Ο Θεός των πατέρων ημών)*, μονή Χιλανδαρίου, 2000.
7. Atanasije Jevtic, *Zivo predanje u Crkvi (Ζωντανή παράδοση στην Εκκλησία)*, Vrnjacka Banja, 1998.
8. Ignjatije Midic, *Secanje na buducnost (Η μνήμη του μέλλοντος)*, Βελιγράδι, 1995.
9. Igtatije Midic, *Cilj veronauke je da ljudi udju u Liturgijski zajednicu (Ο στόχος της κατήχησης είναι οι άνθρωποι να εισέλθουν στην ευχαριστιακή κοινότητα)*, συνέντευξη, Sabornost τεύχος, 3–4, Pozarevac, 2000.
10. Georgije Florovski, *Pravoslavna Crkva i ekumenski pokret do 1910. godine (Η Ορθόδοξη Εκκλησία και οικουμενική κίνηση μέχρι το 1910)*, Hriscanstvo i kultura, Βελιγράδι, 1995.
11. Frenk Sejfer, *Plesati sam*, Trebinje–Vrnjacka Banja, 2004.
12. Αλέξανδρος Σμέμαν, *Για να ζήσει ο κόσμος*, Δόμος, Αθήνα, 1987.
13. Αλέξανδρος Σμέμαν, *Liturgija i zivot (Η Ευχαριστία και η ζωή)*, Cetinje, 1992.
14. Αλέξανδρος Σμέμαν, *Η Αποστολή της Εκκλησίας στον σύγχρονο κόσμο*, Ακρίτας, Αθήνα, 1993.

25 Α. Σμέμαν, *Για να ζήσει ο κόσμος*, Δόμος, Αθήνα, 1987. 171.

Небојша Ракић

Богословија Св. Јована Златоустог, Крагујевац

Евхаристијска теологија и њене последице по хришћанску мисију

Допринос евхаристијске теологије мисији Цркве у 20. веку је огроман, одлучујући. Евхаристијска теологија, откривши Евхаристију као суштинску службу Цркве, променила је начин схватања многих богословских истина и саму природу мисије, учинивши је пре свега *сведочењем* онога што смо доживели, видели и окусили на Литургији. Собрим да је циљ сваке праве мисије да људи уђу у литургијску заједницу, да постану чланови народа Божијег који приноси Евхаристију, у литургијском сабрању су се сусрели и извор и метод али и циљ православне мисије.

Евхаристијска теологија подвлачи идеју *заједничарења* и реалност заједнице која је изнад појединца. Основа обожења је живот заједнице, и интервенција Божија у историји има за циљ, да човечанство, али и целу творевину, приведе овој заједници.

Црква у Евхаристији остварује излазак из овог света у свет који ће доћи у *есхатон*. У Евхаристији ми учествујемо у Вазнесењу свога Господа и у Његовој Месијанској гозди, предокушајући од мира и радости Царства Божијег. То и јесте суштинска мисија Цркве: објава и учешће у есхатону који већ, сада и овде, јесте битије Цркве.

Због тога је тако значајно да наше сведочење, али и метод, и теологија, и евхаристијски доживљај, и уопште мисија, буду аутентични и до краја православни. У том контексту, мисија цркве није упућена само онима који нису хришћани, или нису православни, него и онима који су православни, са циљем да открију аутентично хришћанство.

Кључне речи: евхаристијска теологија, евхаристија, литургија, мисија, сведочење, заједница, есхатон, веронаука, причешће